

**EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA**

DR. SIMON KÁROLY LÁSZLÓ

**TARTÁSDÍJIGÉNYEK ÉRVÉNYESÍTÉSE
HATÁROK NÉLKÜL**

Doktori értekezés tézisei

TÉMAVEZETŐ:

DR. GOMBOS KATALIN
habilitált egyetemi docens

Budapest

2017

Tartalomjegyzék

1. A KUTATÁSI FELADAT ÖSSZEFOGLALÁSA	3
2. A KUTATÁS MÓDSZERE	6
3. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA	9
3.1. Általános megállapítások	9
3.2. A tartási kötelezettség fogalma	10
3.3. Joghatóság a tartási ügyekben	12
3.4. Elismerés és végrehajtás	13
3.5. Alkalmazandó jog	14
3.6. Államközi együttműködés	15
4. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉMÁJÁBAN MEGJELENT TANULMÁNYAIM	17

1. A kutatási feladat összefoglalása

A tartásdíj célja évezredek óta változatlan: a rászoruló személy megélhetéséhez szükséges anyagi javak biztosítása. A rászoruló személyek eltartása legnyilvánvalóbban a családjogi tartási kötelezettség oldaláról világítható meg, de a téma absztraktabb aspektusból szemlélve erős szálakkal kapcsolódik az állami szociális támogatási hálózathoz, a (gyermek)szegénységhez, vagyis klasszikus emberi jogi kérdésekhez.

A tartási kötelezettség háttérében túlnyomórészt a családszerkezet megváltozása, a család felbomlása áll: a szülők válása, illetve az egyik szülő családból való kilépése eredményezi a gyermektartási kötelezettséget, és hasonlóképpen a házassági vagy élettársi életközösség megszűnése vezet a házastársi vagy élettársi tartási kötelezettséghez. E kötelezettségek nemzetközi szinten mindig vegyülnek a határon átnyúló elemmel. Az esetek többségében a gyermekkel hátrahagyott feleségek önállóan nem képesek megfelelően gondoskodni magukról, illetve a közös gyermekről, ezért kénytelenek tartást követelni, vagy – amennyiben az lehetőségükben áll – a jóléti állam szociális támogatásait igénybe venni.

A nemzetközi szinten zajló családelhagyás és a családról való gondoskodás elmulasztásának okai között első helyen a migráció és a menekültáramlás áll, melyek mértékét és irányát összetett társadalmi-gazdasági folyamatok, valamint politikai vagy háborús események befolyásolják. Nem szabad azonban megfeledkezni azokról az együttélők életközösségének megromlásához vezető pszichológiai-szociológiai-személyes tényezőkről sem, amelyek következménye az, hogy a hazájától távol családot alapító fél családját elhagyva hazatér vagy más országban telepszik le, és a korábbi családfenntartó felhagyja a család eltartásával.

A világban zajló migrációs folyamatok már a XIX. század második felében igényelték a nemzetközi fellépést a tartásdíjigények határon átnyúló érvényesíthetősége területén, azonban ehhez nemzetközi jogpolitikai akarat csak a két világháború között társult, amikor megkezdődött a téma feldolgozása. A második világháború egy időre megakasztotta a terület nemzetközi jogi jogforrásba foglalását, a háború után viszont a témának új lökést adtak azok a vizsgálati eredmények, amelyek a második világháború tartásdíj nélkül hagyott gyermekeiről számoltak be: az 1955. évi világlejelentés a tartásdíj nélkül sorsukra hagyott gyermekek számát óvatosan mintegy 400.000-re becsülte, „Az apák bűnei” című tényfeltáró cikk (1956) viszont sokkal realitásabban arról számol be, hogy a második világháború alatt Németországban 85.000, Angliában 35.000, Ázsiában 300.000 gyermeket nemzettek és hagytak sorsukra csak az amerikai katonák.

A második világháború által előidézett népességkeveredés, az óriási méreteket öltött migráció, melynek során emberek milliói hagyták hátra hazájukat és gyakran családtagjaikat, méretei miatt humanitárius, vagyis emberi jogi szintre emelték a tartásdíjigények határon átnyúló hatékony érvényesítésének kérdését. Mivel az államok a második világháború után gyorsan felismerték, hogy a családi kapcsolaton alapuló tartási kötelezettség teljesítése hiányában a rászorultak az állami szociális hálót terhelik meg, az 1950-es években olyan nagy lett a nemzetközi érdeklődés a téma iránt, hogy – kis túlzással – verseny alakult ki az Egyesült Nemzetek Szervezete és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia között a tartásdíjak határon átnyúló érvényesítése tárgyában készülő nemzetközi egyezmény elfogadása körül. A versenyt végül az ENSZ nyerte, ugyanis 1956-ban New York-ban elfogadták az első, tartásdíjak külföldi behajtásáról szóló nemzetközi egyezményt.¹

¹ A tartásdíj külföldön való behajtása tárgyában New Yorkban 1956. június 20. napján kelt egyezmény

4. A doktori értekezés témájában megjelent tanulmányaim

1. A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jog meghatározása az Európai Unióban. *Iustum Aequum Salutare*, 2016/4. 273–301.
2. A gyermektartási kötelezettségre alkalmazandó jog meghatározása az Európai Unióban. *Családi Jog*, 2016/3. 33–40.
3. Az európai tartási rendelet hazai alkalmazásával kapcsolatos hatósági feladatok. *Családi Jog*, 2015/3. 33–39.
4. Az európai tartási rendelet tárgyi hatálya. *Európai Jog*, 2014/3. 28–34.
5. Az európai tartási rendelet joghatósági szabályai. *Családi Jog*, 2014/1. 1–9.
6. A tartási kötelezettségre vonatkozó külföldi határozatok elismerése és végrehajtása az Európai Unióban. *Családi Jog*, 2014/2. 25–35.
7. A házasság és a család fogalma az európai tartási rendeletben. In Ádám Antal (szerk.): PhD Tanulmányok 12. PTE ÁJK Doktori Iskola, 2013. 171–180.

Az államközi együttműködés szabályozása – néhány apróbb eltéréstől eltekintve – gyakorlatilag azonos a 2007. évi hágai egyezményben és az EuTR.-ben: mindkét jogforrás általános és egyedi feladatok között tesz különbséget. Az egyezmény és a rendelet a feladatok szörszálhasogató pontossággal való részletezése és a teljesen általános feladatmeghatározás között egyensúlyoz, meghagyva az államoknak a mozgásteret a feladatok kibővítésének lehetősége előtt. A központi hatóságok egyedi feladatainak meghatározása nyitott szerkezetű: az elsődleges kötelező feladatok felsorolása csak példálózó jellegű, míg a másodlagos kötelező feladatok megfogalmazása, mely szerint a központi hatóságok „minden szükséges intézkedést megtesznek”, pedig inkább már egyfajta „*soft law*”, amely széles mozgásteret, jelentős mérlegelési lehetőséget ad a központi hatóságok részére. Csak reménykedni lehet abban, hogy az államok a feladatmeghatározás rugalmasságát, helyenként ködösségét nem arra használják fel, hogy az egyezmény és a rendelet célkitűzéseit semmibe veszik. Nem teljesen alap nélküli tehát azoknak a szerzőknek az aggodalma, akik a kiépített rendszer túlzó szabadosságát és a részes államok közötti jelentős eltérések melegágyát látják a kialakított szabályozásban. Mindettől függetlenül úgy vélem, hogy az 1956. évi New York-i egyezmény szabályozási mechanizmusához képest a 2007. évi hágai egyezmény jelentős előrelépésként könyvelhető el, a fenti aggodalmakat pedig tompíthatja az Európai Unión belül meglévő számos ellenőrző és felülvizsgálati garancia, az Európai Unió kívül a 2007. évi hágai egyezmény 54. cikke által bevezetett mechanizmus.

Ezt követően a tartásdíjigények határon átnyúló érvényesítése a nemzetközi családjog egyik legsikeresebb szegmensévé vált, hiszen az 1956. évi New York-i egyezmény aláírása óta elmúlt két emberöltő alatt – az Európai Unión belül és kívül – közel egy tucat nemzetközi dokumentum² szabályozza a kérdéskört, nem beszélve a jelentős számú kétoldalú jogsegélyegyezményről. Az ezredforduló körül a téma a nemzetközi szintű túlszabályozás terheivel szembesült, ezért a „káoszban” való rendteremtés egyre sürgetőbbé vált.

A doktori értekezésem fő célja a tartásdíjigények határon átnyúló érvényesítésével kapcsolatos európai uniós és nemzetközi szabályozás kialakulásának és fejlődési ívének megrajzolása, valamint a jövőbeli kihívások, fejlesztési lehetőségek bemutatása volt, melynek apropóját a téma legújabb jogforrásai, így a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló 2007. évi hágai egyezmény [a továbbiakban: 2007. évi hágai egyezmény], a tartási kötelezettségekre

² A gyermektartási kötelezettségre alkalmazandó jogról szóló, Hágában 1956. október 24. napján kelt egyezmény; a gyermektartási kötelezettség tárgyában hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, Hágában 1958. április 15. napján kelt egyezmény; a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, Brüsszelben 1968. szeptember 27. napján kelt egyezmény; a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, Hágában 1973. október 2. napján kelt egyezmény; a tartási kötelezettségekre vonatkozó határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, Hágában 1973. október 2. napján kelt egyezmény; a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, Luganóban 1988. szeptember 16. napján kelt egyezmény; a tartási kötelezettségekről szóló, Montevideóban 1989. július 15. napján kelt amerikai közti egyezmény; a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK rendelet; a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, Luganóban 2007. október 30. napján kelt egyezmény; a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, Hágában 2007. november 23. napján kelt egyezmény; a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, Hágában 2007. november 23. napján kelt egyezmény.

alkalmazandó jogról szóló 2007. évi hágai jegyzőkönyv [a továbbiakban: 2007. évi hágai jegyzőkönyv], továbbá a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK rendelet [a továbbiakban: EuTR.] adták. Az értekezésem gyűjtőpontjában ez a három nemzetközi dokumentum áll, a kutatásom nézőpontja pedig kézenfekvő volt: arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az új nemzetközi jogforrások be tudják-e tölteni a céljukat, nevezetesen képesek-e biztosítani a határon átnyúló tartási követelések hatékony érvényesítését.

A vizsgált jogforrások erősségeinek és gyengeségeinek elemzésén keresztül azonban feltárul a nemzetközi és európai családjog aktuális állapota, így a téma a nemzetközi és az európai családjog jelenlegi állásának szintézisére is alkalmas. A tartási kötelezettség nemzetközi magánjogi szabályozása során is foglalkozni kellett olyan érzékeny kérdésekkel, mint a tartási kötelezettség és a családi kapcsolatok egymáshoz fűződő viszonya, a házasság, a család, a tartás vagy a szokásos tartózkodási hely fogalma, a kellő kapcsolódást felmutató joghatósági okok, a hatékony végrehajtási mechanizmusok, az államok hatékony együttműködése stb.

2. A kutatás módszere

A doktori értekezés nem a jogforrások szemszögéből közelíti meg a tartásdíjak határon átnyúló érvényesítésének témakörét, ahogy az első ránézésre kézenfekvő lenne, hanem a doktori értekezés öt csomóponti téma köré sűríti az általam legfontosabbnak vélt kérdésköröket. Ezek sorban: a tartási kötelezettség fogalma (második rész), a joghatóság (harmadik rész), a külföldi tartási határozatok elismerése és végrehajtása

jegyzőkönyv és az egyezmény között a létrejöttük és érvényesülésük tekintetében fennálló szoros kapcsolatot.

Az Európai Unióban a Tamperei és a Hágai program időbeli összefonódásának egyedülálló nemzetközi magánjogi hozadékaként könyvelhető el, hogy az *EuTR. inkorporálja* a tartási kötelezettségekre irányadó kollíziós jog modernizálását végrehajtó 2007. évi hágai jegyzőkönyvet. A tartási kötelezettség az európai uniós családjog első olyan részterülete, amely tekintetében – az Egyesült Királyság és Dánia kimaradásával – az alkalmazandó jogra is kiterjedő nemzetközi magánjogi jogegységesítést sikerült véghez vinni az Európai Unió határain belül.

A jegyzőkönyv két fontos újítását kell kiemelni a tartási kötelezettség nemzetközi magánjogában. Egyrészt a 2007. évi hágai jegyzőkönyv követi a felek akarati autonómiája térhódításának nemzetközi tendenciáit azzal, hogy – bizonyos korlátok között – lehetővé teszi az alkalmazandó jog kiválasztását. Az újítás kivitelezése ugyan nem tökéletes és a jelenlegi megoldás több gyakorlati „talányt” is magában hordoz, de a szabályozás mögött meghúzódó szándék jelentős előrelépésként könyvelhető el. Másrészt a 2007. évi hágai jegyzőkönyv felemeli a fórum jogát a kapcsolódó elvek között, amellyel a gyakorlati szempontokat is figyelembe véve ugyancsak üdvözlendő újítás.

3.6. Központi hatóságok közötti együttműködés

A 2007. évi hágai egyezmény az államok közötti együttműködést helyezi az egyezmény kirakatába, amely szimbolikusan is hitet tesz amellett, hogy a tartásdíjigények behajtásának hatékonysága, így az egyezmény tényleges sikeressége alapvetően az államközi együttműködés színvonalától függ. A korábbi tapasztalatok azt mutatták, hogy az olajozott nemzetközi együttműködés nélkül a kiválóan megszövegezett nemzetközi jogforrás is csak „félkarú óriás” lehet.

minimumszabályt, amelyet az államoknak a végrehajtás során a belső jog rendelkezései mellett figyelembe kell venniük.

Kétség sem férhet ahhoz, hogy az EuTR. leglátványosabb újítása a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás (*exequatur*) eltörlése, automatikusan lehetővé téve ezzel a tartási kötelezettség tárgyában hozott határozatok szabad áramlását. Az *exequatur* eltörlését elsősorban a tartási határozatok meghozatalára irányadó közös kollíziós jogi szabályok tették lehetővé. Mivel azonban még az Európai Unió belül sem minden tagállam fogadta el a 2007. évi hágai jegyzőkönyvet egységes nemzetközi magánjogi „platformként”, az EuTR. – hasonlóan a 2007. évi hágai egyezményhez – egy „kétébességes” mechanizmust épít ki a tartási határozatok végrehajtására. Az EuTR. a 2007. évi hágai jegyzőkönyv hatálya alá tartozó tagállamokban meghozott határozatok tekintetében kiiktatja a köztes végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást. Az *exequatur* eltörlésével a származási államban végrehajtható tartási határozat önálló végrehajtási jogcímmel „vértelődik fel” valamennyi tagállamban, és közvetlenül végrehajtás alapjául szolgálhat. Ez a várakozások szerint felgyorsítja és hatékonyabbá teszi a tartási határozatok végrehajtását. Az Egyesült Királyság és Dánia ugyanakkor nem csatlakozott a 2007. évi hágai jegyzőkönyvhöz, ezért az ezen országokból származó határozatok végrehajtásakor a hagyományos végrehajtási szabályok érvényesülnek.

3.5. A tartási kötelezettségre alkalmazandó jog

A 2007. évi hágai egyezményhez szervesen kapcsolódik a tartási kötelezettségre alkalmazandó jogról szóló 2007. évi hágai jegyzőkönyv. Feltűnő, hogy az 1956. évi és az 1973. évi egyezményekhez képest az alkalmazandó jogot szabályozó jogforrás „jegyzőkönyvvé” alakult. A „jegyzőkönyvi” forma azzal az előnnyel jár, hogy hangsúlyozza a

(negyedik rész), a tartási kötelezettségre alkalmazandó jog (ötödik rész) és az államközi együttműködés (hatodik rész).

A doktori értekezés *nyolc részre és tizenhat fejezetre* tagolódik.

Az *első rész* – egyfajta felvezetésként – a tartási kötelezettség nemzetközi érvényesítésének jogtörténeti ívét rajzolja meg. Ezen belül az első fejezet – a téma társadalmi, pszichológiai, gazdasági és emberi jogi kontextusba illesztésével – a nemzetközi jogi szabályozás főbb indikátorait mutatja be. A második fejezet végighalad az egyes nemzetközi egyezmények fejlődéstörténetén. E rész a történeti leíró módszer jegyében íródott.

A *második rész* külön foglalkozik az első csomóponti kérdéskörrel, a tartási kötelezettség nemzetközi magánjogi jelentéstartalmával, amit annak szerteágazó mivolta miatt túlzás nélkül nevezhetünk a nemzetközi összehasonlító családjog egyszerre leghálásabb és leghálátlanabb témájának. A harmadik fejezet a jogtörténeti és jogösszehasonlító módszerek együttes alkalmazásával – a teljesség igénye nélkül – villantja fel a fogalomalkotás körében felmerülő legfontosabb részkérdéseket. A negyedik fejezet bemutatja az európai tartási rendelet választát a fogalomalkotási kísérletekre.

A dolgozat *harmadik része* a tartási kötelezettség érvényesítésének joghatósági, a *negyedik része* az elismeréssel és a végrehajtással kapcsolatos megoldásait taglalja, külön-külön fejezetbe szedve a nemzetközi és az uniós jogforrás szabályozását.

Az *ötödik rész* a tartási kötelezettségre alkalmazandó nemzetközi kollíziós jogi szabályokkal foglalkozik. A *hatodik rész* a hatóságok közötti együttműködésre vonatkozó szabályokat veszi mélyebb vizsgálat alá, valamint részletezi a határon átnyúló tartási kötelezettség érvényesítésével kapcsolatos hatósági feladatokat.

A dolgozat külön részben (*hetedik rész*) foglalkozik a határon átnyúló tartásdíjigények nemzetközi magánjogi fejlődésének bemutatásával.

Az értekezés utolsó, *nyolcadik része* a hatályos nemzetközi szabályozás aktuális állapotának értékelését végzi el az előnyök és a jövőbeli kihívások megfogalmazásával.

A jogi szabályozás vizsgálata során *a kritikai szemlélet* folyamatosan jelen van, hiszen a kutatás célja – amint fentebb is írtam – nemcsak a téma leíró jellegű bemutatása, hanem a szabályozás hibáinak, hézagainak feltárása és a jövőbeli fejlesztési irányok megmutatása is volt. Az egyes fogalmak (házasság, család, tartási kötelezettség, szokásos tartózkodási hely stb.) jelentéstartalmának megjelenítésekor a *fogalomelemző-logikai* módszer az *összehasonlító-történeti* módszerrel párosul.

A kutatómunkám során számos releváns hazai és külföldi elsődleges, valamint másodlagos forrást – jogszabályt, bírósági határozatot, szakirodalmi forrásokat (monográfiát, kézikönyvet, kommentárt és tanulmányt) – feldolgoztam. A téma hazai feldolgozottsága jelenleg csekély, így a dolgozatban az idegen nyelvű (angol, német és francia) források vannak túlsúlyban. A megírás során nemcsak jogi, hanem szociológiai, pszichológiai és közgazdasági szakirodalmat is felhasználtam. A dolgozat elkészüléséhez nagyban hozzájárult az Európai Unió Bíróságán 2015-2016-ban eltöltött féléves intenzív kutatómunkám.

szülői felelősséggel és gyermektartási kötelezettséggel kapcsolatos jogviták egyidőben különböző tagállamokban folyjanak. Ezt a hibát mindenképpen ki kell küszöbölni, amire a leghelyesebb a lépcsőzetes joghatósági okok bevezetése lenne.

Az EuTR. jelentős innovációja az európai családjog területén, hogy a felek megállapodhatnak a joghatóságról [EuTR. 4. cikk]. Ezzel a lépéssel az EuTR. elismeri a felek eljárási autonómiáját, azonban a felek e szabadsága több irányban is korlátozott: egyrészt a megállapodás csak meghatározott formai feltételek teljesítése esetén érvényes, másrészt a felek csak korlátozott körben választhatnak, végül a felek nem köthetnek megállapodást a 18. életévét be nem töltött gyermekkel szembeni tartási kötelezettséggel kapcsolatos jogvitában. E korlátok együttesen indokolatlanul szűkre szabják a joghatósági megállapodás kötésének lehetőségét a tartási ügyekben. Álláspontom szerint a kiskorú gyermek tartása iránt folyó perekben szükségtelen a joghatósági megállapodás megkötésére bevezetett tilalom fenntartása, hiszen az uniós államokban a kiskorú gyermek helyett vagy nevében nagykorú képviselője jár el.

3.4. Külföldi határozatok elismerése és végrehajtása

A határozatok elismerése és végrehajtása körében a 2007. évi hágai egyezmény elvi változást nem hozott, ugyanakkor a szabályozás stílusa sokkal komplexebb és differenciáltabb a korábbi hágai egyezmények szabályozásához képest. Figyelemre méltó újtásként könyvelhető el, hogy a 2007. évi hágai egyezmény a külföldi tartási határozat végrehajtására vonatkozó eljárásrend tekintetében „kétébességes” alternatívát kínál a részes államoknak: az egyik az egyezmény által főszabálynak tekintett modern és gyorsabb, a másik az államok külön jelzése alapján alkalmazható hagyományos, lassabb út. A 2007. évi hágai egyezmény a végrehajtás terén lefektet néhány új, nemzetközileg bevált

3.3. Joghatóság a tartási ügyekben

Mind az 1958. évi hágai egyezmény, mind az 1973. évi hágai végrehajtási egyezmény közvetett joghatósági szabályokat alkalmazott, vagyis a joghatósági szabályok betartása a határozat végrehajtásának feltételeként jelent meg. A 2007. évi hágai egyezmény előkészítő tárgyalásai során számba vették a direkt joghatósági okok mellett és ellen szóló érveket, de végső soron a jogosulti oldalnak kedvezés szándéka, valamint az alperes – amerikai értelemben vett – védelemhez való joga közötti kompromisszum megteremtése a közvetlen joghatósági szabályok keretében elképzelhetetlen volt. Forradalmi változás így nem következhetett be a korábbiakhoz képest, a joghatósági szabályok nem léptek ki az elismerés és végrehajtás feltételrendszerének árnyékából. Sőt, a végleges megoldás egyes joghatósági okok esetében a fenntartás bejelentésének ismételt lehetővé tételével a közvetett joghatósági szabályok kapcsán korábban már kivívott eredmények kisebb fokú feladására is készítette a részes államokat. A jövő kihívása, hogy a nemzetközi együttműködés olyan szintet érhessen el, ahol a szerződő államok már kettős – joghatósági és végrehajtási – egyezményt kötnek.

Az EuTR. az európai polgári eljárásjogi hagyományoknak megfelelően közvetlen (direkt) joghatósági okokkal operál. Az EuTR. joghatósági rendszere zárt, szabályozási elveiben és a joghatóság típusaiban (általános, kikötött, alperes megjelenésén alapuló, szubszidiárius, szükségképpeni) kellőképpen tükrözi az európai polgári eljárásjog aktuális tendenciáit. A joghatóság egyes típusainak megválasztott szabályozási módszere azonban már több ponton vitára adhat okot.

A legsúlyosabb problémát a házassági per és az ahhoz járulékosan kapcsolódó szülői felelősség és tartási kötelezettség tárgyában más tagállamban indított per párhuzamossága idézheti elő, ugyanis a jelenlegi szabályozás mellett semmi akadály, hogy a házassági per, továbbá a

3. A kutatás eredményeinek rövid összefoglalása

3.1. Általános következtetések

A kutatás során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az új nemzetközi jogforrások képesek-e biztosítani a határon átnyúló tartási követelések hatékony érvényesítését.

A 2007. évi hágai egyezmény és jegyzőkönyv kapcsán azt állapítottam meg, hogy a Hágai Konferenciának sikerült előremutató módon megreformálnia a határon átnyúló tartásdíjigények érvényesítését, a korábbiakhoz képest lényegesen differenciáltabb és modernebb nemzetközi szabályozás – hibái ellenére – alkalmas arra, hogy a határon átnyúló tartási követelések hatékony érvényesítését biztosítsa. A 2007. évi hágai egyezmény 2013. január 1-jén, míg a 2007. évi hágai jegyzőkönyv 2014. október 8-án lépett hatályba, így nemzetközi támogatottságuk értékelése még elhamarkodott lenne. Mindenesetre a csatlakozások számát tekintve mind az egyezmény, mind a jegyzőkönyv már most sikeresebb hágai elődeinél. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a 2007. évi hágai egyezményben jelenleg részes 35 államból 34 európai állam, azonban az európai „regionális” egyezmény skatulyájából kitörés reményét az jelentheti, hogy 2016 őszén az Amerikai Egyesült Államok is megerősítette az egyezményt, és az 2017. január 1-jén az USA-ban is hatályba lépett. Az optimista hangok szerint az USA csatlakozása fellendíti az egyezményhez csatlakozás nemzetközi kedvét, így a 2007. évi hágai egyezmény igazi, széles körben elfogadott nemzetközi egyezménnyé avanszálhat.

Az európai tartási rendeletet illetően arra jutottam, hogy az EuTR. nemzetközi szinten még a 2007. évi hágai egyezményhez viszonyítva is magasabb együttműködési színvonalat képvisel: az EuTR. árulkodik az európai polgári eljárásjog és az európai családjog aktuális fejlettségi

szintjéről, az EuTR. az európai családjog fejlődésének egyik mérföldköve, ennek ellenére nem mentes az átgondolást igénylő megoldásoktól. Az empirikus kutatások és a nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy az európai tartási rendelet bevezetéséhez a hatálybalépésekor nem társult széleskörű tájékoztatás, ezért a kezdeti sikerek is csak mérsékeltek maradtak.

A kutatás részmegállapításai az értekezés csomóponti témaköreihez igazodva az alábbiak.

3.2. A tartási kötelezettség fogalma

A 2007. évi hágai egyezményt és jegyzőkönyvet kidolgozó Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia széleskörű összehasonlító jogi elemzést végzett a résztvevő országok tartási kötelezettségre vonatkozó jogának feltérképezése végzett, azonban az az eredeti szándék, amely a fogalomalkotáson keresztül is összehangolta volna az államok tartási kötelezettségre vonatkozó szabályozását, sikertelen maradt. Ennek oka alapvetően a tartási kötelezettség jogintézményének *jogágakon keresztülfekvő jellegzetességében* rejlik. Emiatt – mint sok más jogi alapfogalom, így – a tartási kötelezettség kapcsán is be kellett látni, hogy egy-egy jogintézményt nem egyszerűen a jogi normák határoznak meg, hanem egyúttal beágyazódott az adott állam jogrendszerébe, valamint történeti, kulturális, nyelvi, vallási és ideológiai közegébe, hagyományaiiba. A tartási kötelezettség egységes nemzetközi fogalmának megalkotása ugyanúgy lehetetlen küldetés, mint a házasság vagy a család fogalmának nemzetközi szintű megragadása.

A normatív fogalomalkotás ismételt elmaradása azonban egyrészt a tárgyi hatály pontos lehatárolása, másrészt a kollíziós jogi szabályok összehangolása miatt véleményem szerint *jelentős zavart az államok jelentős részében nem fog okozni*. Azokban az államokban pedig, ahol a tartási kötelezettség élesen nem különül el a házasság megszüntetésének

más anyagi természetű következményeitől, az elhatárolás érdekében a tartás funkciójából kell kiindulni, amely évezredek óta azonos: a rászoruló személy megélhetéséhez szükséges anyagi javak, így többek között az étel, a szállás és a ruházat biztosítása. Erre szűkszávaan, de utal a 2007. évi hágai egyezmény preambuluma is, amely szerint „a szülők vagy a gyermekekért felelős egyéb személyek alapvető feladata, hogy lehetőségeik és anyagi forrásaik keretei között biztosítsák a gyermek fejlődéséhez szükséges életkörülményeket.”

Hasonlóan a 2007. évi hágai egyezményhez, az EuTR. sem határozza meg a tartási kötelezettség fogalmát, csupán a fogalom autonóm értelmezését húzza alá. A fogalom pontos meghatározásának elmaradása az Egyesült Királyságban és Írországban vet fel problémát, ahol a házassági perben a tartási kötelezettség nem válik el olyan élesen a házasság felbontásának egyéb anyagi következményeitől (házastársi közös vagyon megosztása), mint a kontinentális európai államokban. Az angolszász jogon belüli minősítési nehézségek kerültek terítékre az Európai Bíróság előtt a *van den Boogaard* ügyben, amelyben az Európai Bíróság támpontokat adott a „tartás” fogalmának európai uniós értelmezésével kapcsolatban. Az Európai Bíróság fogalomalkotása funkcionális megközelítésű volt: eszerint a tartás fogalmába – a nemzeti jogrendszerek szabályozásától vagy fogalomhasználatától függetlenül – minden olyan követelés beletartozik, amely a jogosult létfenntartásának, megélhetésének biztosítására szolgál; a tartási szolgáltatás megítélésének alapja egyfelől a jogosult szükségletének, rászorultságának, másfelől a kötelezett anyagi teljesítőképességének vizsgálata.

Álláspontom szerint mivel a tartási kötelezettség jelentéstartalma az európai jogban már évtizedek óta letisztult, az Európai Unión belül – az integráció mélységét és az autonóm fogalomértelmezés követelményét is figyelembe véve – indokolatlan a fogalomalkotás elmaradása.